

թիւներն հետ, իսկ այժմ գալով ձեզ մօտ ասում եմ. հարկաւոր է աշխատել, հարկաւոր է շտապել. մեզ հետ մրցողները արդէն ծանապարհի վրա են: Ահա ձեզ խաղաղ կռիւ, որից դուք կարող էք յաղթող դուրս գալ, որովհետեւ բնութիւնը գէպի ձեզ աւելի առատ էր: Ձեզ հարկաւոր է միայն ցանկանալ և համարձակ սկսել գործը (շարունակ ծափահարութիւններ): Ահա ես ուր էի դնացել: Ես այդ արդէն ասացի ձեր բարեկամներին և կառավարիչներին: Ես համեմատեցի ձեր գետնըները, ձեր պայմանները, պէտքերը ուրիշների հետ: Ես խօսում եմ ձեզ հետ որպէս հասարակ քաղաքացի և կարող եմ առաջարկել ձեզ միայն իմ անձնական, ազատ խօսքի դորձակցութիւնը: Բայց եթէ ինձանից կախում ունենար առաջ տանել այդ հարցը, այն ժամանակ, ի հարկէ, դուք չէիք յետ մնայ, երբ ծովը ձեզ առաջ է կանչում: (Բարձր և ծափահարութիւններ):

ԱՌՍՏՐՈ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

Լրագիրներից արդէն յայտնի է, որ խալիսան թագաւորը և թագուհին այցելեցին աւստրիական կայսրին Վիեննայում: Այդ բանին երկու պետութիւններն ևս քաղաքական մեծ նշանակութիւն են տալիս: Այժմ հաստատ յայտնի է, որ Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը խալիսան թագաւորի գալու պատճառով Վիեննա կանչեց իր տանը պատկանող բոլոր իշխաններին: Աւստրիական ժողովուրդը ամեն տեղ հիւրերին հիացմունքով էր հանդիպում, չուզեցաւ իմանալ, թէ ի՞նչ օգուտներ կարող է ստանալ Աւստրիան այդ տեսութիւնից: Վիեննայից Հռոմ ուղարկեցաւ Գանդլաուր արքեպիսկոպոսը մանաւոր յանձնարարութիւն ունենալով աւստրիական կայսրից. նա երկարատեւ տեսակցութիւն ունէր կարգինալ Եսկորինի հետ: Միւս օրը պապը ընդունեց արքեպիսկոպոսին: Դանդաղութիւն ուղեկցում էր պալատական քահանայ Մայեր, որը ուղեկցում էր թագաւորանից իշխան Բուգոֆին: Նրա Պալատին արած ծանապարհօրութեան ժամանակ:

ՆԱՍՏԱԿ ԹԻԻՐԲԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, 19 հոկտեմբերի

Թայմս լրագրի հրատարակած մի շարք առաջնորդող յօդուածներից հայոց խնդրի վրա երևում է, որ հայասեր անգլիացիներ շատ նեղ են ընկել այն իրողութեան առաջ, որով յայտնվում է, թէ Հայաստանի բուն հողի վրա ոչ միայն հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում, այլ ևս հայերը (չունեն) պարզ որովայն ազգային տէրղէնցիա և ինքնաձեռնաշնորհութիւն: Ուրեմն ինչ հիման վրա յենված հայոց դատին փաստաբանութիւն անենք, հարցնում են ամենաանկեղծ բարեացակամութեամբ շատ հայասեր անգլիացիք: Որովհետեւ մեր մէջ խօսելով անմտութիւն կը լինէր եթէ աշխատէինք ինքներս միջ խաբել, վասն որոյ թող սուէք մի քանի դառն ճշմարտութիւններ յայտնել այս ժամին:

Մենք սովորութիւն ունենք և շատ էլ սիրում ենք կրկնել անողորմ թէ չհայերը կուլտուրական ազգ են, թէ հայերը ունեն լաւ գրականական անցեալ և լաւ քաղաքակրթական ապագայ, թէ հայերը ունեն ամեն մասնաճիւղերի մէջ պատրաստ մեծ մարդիկ՝ և գիւնորական, և պետադիտական, և ֆինանսագիտական, և արուեստից, և գեղարուեստից մէջ և այլն, թէ հայերը ունեն վերջապէս ազգային գաղափար, հայրենիք և հայրենագիտութիւն... Այս ամենը ասելը շատ լաւ է, երբ մենք գործ ունենք օտարների հետ և երբ պատահում է երբեմն

մեզինք մէկին օտար լրագրութեան մէջ հայոց մասին պրօպագանդա անել, մեծ ազգերի և պետութիւնների համակրութիւնը մեզ վրա գրաւելու համար: Բայց երբ խօսքը մեր մէջ միայնով կը սկսենք անաշտ կերպով մեր հայր քննել, կը տեսնենք, որ ոչ միայն վերոյիշեալ հայասեր անգլիացիք իրաւունք ունեն մեր դատի պաշտպանութեան համար տատամախել, այլ ևս իրաւունք ունեն մեր մասին ամեն ինչ ասելու նաև մեր թշնամիները:

Եւ միթէ մի ոք մեզինք սիրտ կունենայ ձեռքը խղճի վրա դրած հաստատել թէ մենք որ և ինչ մի բանով արժանի ենք ոչ միայն քաղաքական ինքնավարութիւն ունենալու, այլ ևս ամենաշնչին մենաշնորհութիւններ անգամ: Թող ոչ ոքի սիրտը չը վշտանայ ասածներէս, որովհետեւ եթէ վշտանալու տեղիք լինի, ամենից առաջ նա պիտի վշտանայ, որը գտնվում է գործի նշն իսկ ազգիւրի մօտ և ամեն օր կարողանում է ամեն ինչ տեսնելով աւելի զգալ, քան թէ հեռու եղողները: Մենք անարժան ենք, ասում եմ, բայց միթէ սխալվում եմ այս ասելով. եթէ սխալվում եմ, ուրախութեամբ յետ կառնեմ խօսքերս եթէ մի կտրիչ ապացուցանէ ինձ հակառակը: Ահա մեր աչքի առաջ այն մեծ պատմական տագնապը, երբ հազար տարի ամենազուտ սովորութիւնից յետ առաջին անգամ հայի ակնշնչը Վիեննայի օրհանգստի իրաւունքներն և Վիեննայից Հայաստան խօսքերն են լսում, բայց ինչ են սնում այսպիսի մի ժամանակ այն ամեն պետագէտները, այն ամեն ֆինանսիստները, պետական հանձնարները, ամեն ատենաբանները, պարագաները և իմաստասէները, որոնցով մենք պարծենում ենք օտարների առաջ: միթէ այդ ամենից մի մասնակիս չափ օգուտ կայ թշուառ, անտէր ազգին այնպիսի մի ճգնաժամի մէջ, երբ վճռվում է, երբ զանազան կողմերից վիճարկւում և փորձանքի է ենթարկվում նորա լինելու և չը լինելու հարցը, նրա գոյութեան, կեանքի և մահու խնդիրը: Այն օրը պատրիարքն էր ասում թէ ամեն օր իրան շուրջը հարկաւոր ազգաւորներ կը պատեն, կը երգվեն յանուն ազգի և հայրենաց, իսկ շատերն էլ այնչափ զգածված ցոյց կուտան իրանց, որ երբեմն կարտասվեն, բայց գործը իրականութեան համեմատ, ամենքն էլ մէկ կողմ քաշվելով իրան կը թողնեն մէն ու մէնակ, առանց ոչ միայն նիւթական օգնութեան, այլ ևս բարոյական:

Միթէ այդպէս չեն և ամեն տեղի հայերը, և ուսանալները. իրախուսելու համար, այս, երբեմն ստիպված ենք զանազան հարկեր ու մէկ միութեամբ բաներ ասելու. վերջապէս մարդու բերանն էլ երբեմն չէ գոռում հայերի թիւութիւնները ցոյց տալ, որովհետեւ մի ներքին ըզգացմունք, մի խուլ ձայն, որ ասվում է սէր և յոյս, մարդուն զրգում է միայն միութեամբութիւն և գործով անուցանել օրի մէջ գէպի իր ազգը, բայց քանի մէկ մարդ իրան խաբէ և հլու հպատակութեամբ ենթարկվի այդ ներքին թշուառ ներշնչման... Մտածում է մարդ. Տէր Աստուած, միթէ հայ ազգը նորա համար միայն ստեղծեցիր, որ նա միշտ ամենից թշուառ լինի. միթէ բոլորների չափ էլ չը լինենք, որոնք աշխատում էին իրանց ազատութեան համար այնչափ անհատների անձնուիրութեամբ, որչափ անհատ կը հաւշտ ազգը իր ծոցում. իսկ մենք քանի անհատներ ունենք ազգի համար աշխատող, ազգին հոգի ու սիրտ ներշնչող... Ահա խեղճ Ողեսնը, որը ամբողջ մի տարի փարիզ ապրելով, գիշեր ցերեկ անում է ինչ կարող է ծննէ նորա վիճակը. կուզէք ասել. նա այնչափ թշուառութեան մէջ է, որ օրը մի քանի սու է նրա ապրուստի գինը, բայց գիտե՛ք ինչ անձնական զոհ բերաւ նա իր ազգային պարտքի առաջ. նա զոհեց ծերակոյտի անդամի և ամենաբարձր պետական մարդու. պաշտօնը, իր հարկաւոր ոսկի ամսական ուժիկը այդ մի քանի սուին, որով հազիւ թէ օրը մի երկու զգալ տաք մոխր է կարողանում հարկ իր գոյութիւնը պահպանելու համար: Բայց... Ի՞նչ է մտածում նորա համար. Ի՞նչ է մեծ ֆինանսիստներից, մեր ամեն տաղանդներից...:

Ամօթ է ինձ օր և է համեմատութիւն բերել Ողեսնի հետ, բայց տեղը ընկաւ պիտի ասեմ. քանի քանի մարդիկ են գալիս ամեն օր ինձ մօտ Բուստատանի խորքերից սկսած մինչև փողոց Բարձր Հայաստանի ծայրերը. քանի քանի լեզուազգէտ և ճարպիկ անձեր են դնում իմ սնօ-

րինութեան տակ գործ ածելու համար իրանց ընդունակութիւնները այն ուղղութեամբ, որին աւելի յարմարութիւն ունեն իրանք, բայց ինչ կարող եմ անել ես, միթէ պատրիարքից էլ աւելի պիտի լինեմ, միթէ նորա իրաւունքից էլ աւելի իրաւունք պիտի բանեցնեմ. իսկ եթէ ուզեմ էլ, կարողանամ էլ, բայց ինչով և ինչպէս վասնորոյ ակամայ ստիպված ես գտնվում ասել ամեն եկողին. չազնիւ մարդ, երկրպագում եմ քո ազնիւ ոգևորութեան առաջ, բայց ցատում եմ, որ ոչնչով չը պիտի կարողանամ քեզ խրախուսել...: Լուռ ու մունջ վեր կը կենայ, կը նստանայ հայրենասիրութեան խեղճ միամիտ պաշտօնաւորուն. մէկ էլ տեսար, որ միւս օր մէկը փաստաբանութեան է ձեռնարկած, միւսը խանութ է բացած, իսկ մի երրորդը վերադարձած Հայաստան իր հողը հերկելու... Մենք ալքանիացիներին Վալարենի և Բարբարոս ենք ասում, ուրեմն մենք ինչ պիտի լինենք, երբ այդ «բարբարոսները» հայրենիքի ճգնաժամի համեմատ երեք ամսվայ մէջ այնպիսի լիզա կազմեցին, որ մինչև հիմայ ևս երեք—չորս զրացի տէրութիւնը կը սարսին, իսկ մենք թշուառներից թշուառներս չենք կարող քսան, տասը, հինգ, երեք, երկու, մէկ գործող անգամ ապահովել փարիզ. Լօնդոն, Պետերբուրգ թէ այլ ուր. այսպիսի մեր բարձրութիւնը վարենի ալքանիցիներից... խեղդատակ, բայց խեղճ ազգ...:

Նոյն նիւթի վրա ամենից լաւ, ամենից պղծ ինքը պատրիարքն էր խօսում այն օրը. «Հահա կըրայր բեզ մի օրինակ» ասում էր մեր հիանալի պարագլուխը, լերը անցեալ տարի խօսք կար թէ Թուրքիան մտադրում է Բալկանները գրաւել, երեք օրվայ մէջ բոլորները, այն էլ Բուստատայի բոլորները, վաթսուհին հազար ոսկի (մօտ 600 հազար ռուբլ) ժողովեցին հարկաւոր պատրաստութիւնն և ի համար, իսկ մենք...:

Ուրեմն այս ամենից ինչ է հետևում. շատ ենք արժանի մեծ մեծ բաներ ստանալու. շատ ենք իրաւունքով Թուրքիայի վրա երկար լեզու բանալու. շատ ենք արժան, որ Ձէյմա Բրայս, Հարոլդիսոն, Կարնարօն և Գլադստօն մեզ համար Եւրոպայի հասարակաց կարծիքի առաջ նահատակվեն... Ո՛ր են մեր մեծ մարդիկ, մեր «միլիոնատերները», մեր «ֆինանսիստները», մեր գրագէտները և ամեն գիւնորական տաղանդները...: Ի՞նչ օգուտ այդ ամենից, որով մենք պարծենում ենք ասելով թէ՛ մենք ամեն ինչ ունենք, միայն թագաւորութիւն է պակաս...: Այսպիսի էլ կարելի է խեղդատակ և ծագրել լինել. այսպիսի էլ կարելի է զարգալ ինքնահաւանութիւն ունենալ... Ո՛ր են մեր խմբագիրները ձայները. ո՛ր են Վառա՞ն-Քաթիպաները և նոցա հրակիր. ազգի ճգնաժամի հիմայ է. կամ այժմ կամ երբէք...:

Այս օրերս հասաւ այստեղ նկարիչ Բովաննեն Այվազովսկին. օտար խմբագիրները երբ ներկայացան նորան, նա ասեց. «Ինչ ուզեք գրեցէք. միայն միջ գրի peintre armenien»: Ահա այն մարդիկ, որոնցով մենք պարծենում ենք:

Գրիգոր Նիկողոսեան

ԻԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սարա Բեբնար, Լրագիրներից արդէն յայտնի է, որ ֆրանսիական երկնի գրամատկական գերասանուհի Սարա Բեբնար հրաւիրված է Ս. Պետերբուրգ մի քանի ներկայացումներ տալու համար: Ուրեմն աւելորդ չէր լինի նշանաւոր գերասանուհու կեանքից մի քանի մանրամասնութիւններ բերել: Սարա Բեբնար, զեռ ևս մանուկ հասակում, Ֆրանսիայի ամենաարիւստոկրատական ուսուցչական եղած ժամանակ, Վերսալում, Grandchamp վանքում ցոյց տուեց իր շնչաւոր ընդունակութիւնները: Վանքը թողնելու ժամանակ, երբ նա առաջին անգամ կարող էր ձևակերպել իր ցանկութիւնը ապագայի վերաբերութեամբ, նա բացականչեց՝ «Ես կամենում եմ կոյս դառնալ», և իր չրջապատողների զարմանքը նկատելով, աւելացրեց՝ «բայց եթէ ես գերասանուհի չը դառնամ»: Այդ ժամանակ միտք ծագեց կենսերկաւորաբար տալ նրան, Բայց յայտնի է, որ այդ պետական ուսուցչական

մանկու համար անհրաժեշտ է առաջուց քննութիւն տալ: Իւրաքանչիւր կանգիդատ պարտաւոր է, իր ընտրութեամբ, մի օր և է բան արտասանել, կարգաւ առանձին յանձնաժողովի ներկայութեամբ: Սարա Բեբնար գիտէր լատինական լեզու. աղանձի առակը, Բայց չէնց որ նա մի քանի խօսք արտասանեց այդ առակից, պ. Օրբեր ընդմիջելով նրան ասաց. «բաւական է, որդեակաւ, մօտ արթն այստեղ»: Մանուկը քաջ և համարձակ կերպով մօտեցաւ: Այն ժամանակ նա գոչաւ և լղար էր, մինչև անգամ տգեղ, բայց աչքերից կրակ էր ցայտում, որը նրա զրծագրութեամբ կենդանութիւն էր տալիս:—Սարա՛ Է՛ անուշը!—Այո՛—Դու հրէուհի ես!—Զբոսի՛ր եմ ծնված, բայց մկրտված եմ: Նա մկրտված է, ասաց Օրբեր զառնալով իր ընկերներին: Յաւալի կը լինէր, եթէ այդպիսի հիանալի երեխան մկրտված չը լինէր: Նա շատ լաւ արտասանեց լեզու աղանձներին մօտին առակը: Նրան հարկաւոր է ընդունել, Սարա Բեբնար կենսերկաւորաբար մօտաւ և Պրովօտար աշակերտուհին դարձաւ:—Նա դասեր էր վերցնում նոյնպէս Սամսոնից: Իրանք զեկր լամպիայի ամենալաւ պրոֆէսորներն էին այդ ուսումնարանում: Նա իր ուսման ընթացքը աւարտեց մեղալով և սկսեց խաղալ «Comédie Francaise» թատրոնում: Զէնց առաջին անգամ երևալով թատրոնի բեմի վրա պատահեց այն, ինչ որ սպասելի էր: Սարա Բեբնար չուտով թողնում է վերոյիշեալ թատրոնը, յետոյ անցնում է «Gymnase» թատրոնը, այդ վերջինը ես թողնում է, և մի քանի ժամանակ անգործ է մնում, վերջապէս կրկին բեմ է դուրս գալի «Ֆէր» դերում:

Վերջական յաջողութեան և գերասանական փառքին հասնելու ճանապարհի վրա, նա մի քանի կատակական դերեր ստեղծեց, Բաւական է յիշել Կորդելիայի դերը Շէկսպիրի «Լիր թագաւոր»-ի մէջ, և «Կոնսա Մարիայի» դերը «Ruy-Blas» պիէսայում: Այդ յաջողութիւններից յետոյ «Comédie Francaise» կրկին հրաւիրում է Սարա Բեբնարին: Նա ստեղծում է դեր «Belle—Poule» պիէսայում, և իր խաղով գրականական յայտնի անուն է շնորհում Դենէյրուզին, ինչպէս գրականական անուն չինեց Կոպպէի համար, խաղալով նրա «Passart» պիէսայի մէջ: Իրանից յետոյ նա իր գերասանական ասպարէզի մէջ մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ և զանազան պիէսաների մէջ ցոյց տուեց իր մեծ տաղանդը: Չը կայ մէկ աննշան դեր, որը նա իր տաղանդի շնորհով չը կենդանացնէր, առաջին պլանի վրա չը դնէր: Ոչ թէ միայն գրամատկական արձեստի մէջ երեսց նրա տաղանդը, բայց և Սարա Բեբնար լաւ քանակազոր է համարվում:

ՄԵՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱՊԶԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 հոկտեմբերի: «Привит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է որ կազմվում է մի մասնաժողով հրէական խընդիրը իր ամբողջ էութեամբ հետազօտելու համար: Նախագահ կը նշանակվի ներքին գործերի մինիստրի օգնականը: «Новости» հաղորդում է որպէս լուր, որ գիտաւորութիւն կայ վերցնել այն վանքերը, որոնք գոյութեան համար միջոցներ չունեն: Վանքերի երրորդ մասը այդ գրութեան մէջ է:

ԲԵՐԼԻՆ, 26 հոկտեմբերի: Իշխան Բիսմարկ յայտնել է հաստատ գիտաւորութիւն ընդդիմադրել հակահրէական շարժմանը: Ետնենքի հրաժարականը իր պաշտօնից առաջին քայլ է այդ ուղղութեան մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 հոկտեմբերի: «С.-Петербург. Вѣдом.» լրագրում տպված է մի հեռագիր Կ. Պոլսից, հոկտեմբերի 25-ից, որով հաղորդվում է թէ Արարիլայում ծագած խռովութիւնները շատ անհանդիստ են անում Սուլթանին: Ասում են մեծ շէրիֆը յայտնեց իրան խալիֆ և ազատելով Միդհադին՝ նշանակեց նրան՝ քաղաքական կառավարիչ Արարիլայի խալիֆատի:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՐՈՒՆԻ